

Soraimat literátorink' legnagyobbja' szavaival rekeszttem be : „Midőn látjuk , hogy nagy érdemű emberek , a' legtisztább hazafi lélek által hevítve , meggyőzők polgártársaikat a' felől hogy csehnek lenni , s nyelvét nem tudni , többé nem dicsőség : reményljük , hogy eljő az az idő is , midőn kudarcz leszen azt roszúl beszélni és roszúl írni.“ —

Jean de Carro : almanach de Carlsbad' 1831diki folyamataából.

TOLDY FERENCZ.

TÖRVÉNYEK' PHILOSOPHIÁJA.

(Olvasta Bertaut a' besançoni academia' m. évi jan. köz ülésében).

I. §. *A' törvények magokban szemléltetve.*

Mihelyt valamelly lény létez , azonnal léteznek szükségek is , mellyek természetéből erednek , föltételek , mellyekhez maradása 's jóléte kötve van ; *szükségek és föltételek* , mellyeket törvényeinek nevezek.

Minden teremtmény összes szükségivel együtt jött ki alkotója' kezéből. Ha egyszer természete meg van határozva , azon törvények , mellyek szükségait igazgatják , már csak ezeknek következményei 's ezeket az ész bizonyosan feldulhatja.

Például , számos nem , és egész fajok tűntek el a' földről. E' bennünket megelőzött vendégek itt voltak' emlékeül csak néhány csontokat hagytak hátra. De annyi század által csaknem végkép eltöröltött nyomaikból még most is kiolvashatjuk , mi volt rendeltetésök ; hajdankori alkadjoknak minden föltalált vonása fölfedezi eléjük szabott irányokat 's azon *szükségeket* , mellyeknek engedelmeskedniök kelle.

Cicero bámulatra méltó , midőn a' törvényt így határozza meg : Lex est ratio summa , insita in natura (De legib.). Mi is , mint ő , a' lények' természetéből

következtetjük a' törvényeket, de ő kútfejükben keresi azokat fel, a' legfőbb értelemben tudniillik, melly az egyetemnek lelke. Ily magas fölszárnyalás nem tárgyunkhoz való. Mi a' törvények' erejét és hatását akarjuk vizsgálni, 's azokat nem örök szerzőjükben, hanem csak a' hatalmok alá vetett lényekben kell szemléletre vennünk.

Nincs-törvény, hanemha kötelez vagy kényszerít. Kötelez pedig, mint természetünk' következménye és létünk' föltétele; kényszerít, mivel *szükséges*. Olly törvény, melly ezen erő nélkül szűkölködnék, semmi sikert nem szülhetne, nem volna törvény, nem volna semmi.

Azok is, kik *törvényeket alkotnak* (és soha sem alkotnak annyit, mint zavar' idején *), igyekezzenek utánazni e' charactert, hozzájok toldván azt, mit sanctionnak neveznek, azaz, megszegésökért büntetést szabván. A' büntetésből elég üldözés származik ugyan, de *szükségek* nem. Bizonyosság erre az, hogy ezen követelt törvények mindenkor épen azon büntetések' következései által buknak meg, mellyeket gyámolaiknak vélték. Engedelmségre kényszeríthettek ugyan engemet, de ez nem bizonyít egyebet, mint azt, hogy az erő részetökön van. Megengedem, hogy *szükség* engedni az erőnek; de midőn e' szükség alá vetem magamat, csak olly törvénynek engedek, mellyet nem ti alkottatok, mert ez szinte olly régi, mint maga a' világ 's addig kell fennállnia, míg ennek. Nem a' ti határozástok szüli tehát engedésemet, hanem csak az erőszak, mellyet hozzá csatoltok. De az erőszak csak mellékes, csupán a' *szükség, törvény*.

Jól kell értetnem. Nem akarom én a' büntetés' minden nemét elvetni, megismerem, hogy azok keltenek. De kiki átlátandja, hogy azok zsarnokiak, mihelyt nem multhatlanok; tehát újra a' *szükség* az, melly ezeket törvényesekké teszi.

*) In pessima republica plurimae leges.

Szerencsére a' törvények nem hatalomból erednek, egy minden emberi hatalomnál magasabb kútfőből származnak azok. *Lex ante nata est, quam scripta lex ulla* (Cicero, de leg.). Mi lenne a' nemzetekből és birodalmakból, ha a' törvény olly változandó volna, mint az emberek' szeszélye, vagy megromolhatnék, mint azok' szenvedélyi? A' kelet' zsarnokai, kiknek akarata sem törvényt sem határt nem ismer, azt képzelik, hogy mindent fölforgathatnak. 'S meg kell vallani, hogy sokakon közülök nem is múlik. És még is épen ezeknek birtokiban nem lehet soha változást tapasztalni: az ok egyszerű; a' törvények csak akkor változnak, ha a' népek' míveltsége előre vagy hátra megy. De zsarnok alatt a' népek előre nem haladnak, 's rabszolgák lejjebb nem sülyedhetnek.

Tekintsük meg amaz udvarnokot, kit egy nagy- vagy kedvenczhölgynek tekintete emel hatalomra; ím itt áll a' status előtt, melyet kormánya alá adtak, mint ama' néhai szobrász, márványtuskója előtt: Mivé alakít, mond, vésőm? Próbáld vele elhíttetni, hogy a' nép nem lágy agyag, melly minden benyomást fölvesz és megtart; és roszul jársz: ő mindent szabályozni akar, 'sokat változtatni, mindent érinteni 's mire menend? Majd mindent háborgat, mindent akadályoz, sok roszat okoz; de a' status' belgazdálkodása, melyet egész új terv szerint akara elváltoztatni, az marad, a' mi volt. Ezen újítók (reformatorok), kik mindenhatóságokban bizakodnak 's azt képzelik, hogy a' nemzetek' sorsát kényök szerint intézhetik, épen nem értik a' társasági szerkezetet. Sokat szokás beszélni a' dolgok' erejéről; ez azért kerül annyiszor elő beszédünkben, mert azt mindenütt előtaláljuk: 's mi e' titokteljes erő? Nem egyéb mint — a' *törvény*. Az uralkodás' mestersége nem ez erőnek legyőzésében, hanem megismerésében, magunknak hozzá alkalmazásában 's annak a' nemzet' javára fordításában áll. A' kormányos is fölfogja a' szelek' erejét, vitorláiba zárja őket 's úgy mozgatja előre hajóját. Elég ügyes, ha

annyi mesterséggel bir, hogy azokat szerencsés utazásra használni érti: esztelen, ha ellenök küzdeni törekszik.

Következtetjük, hogy ha írott *törvények* nem volnának is, a' népek nem élnek *törvények* nélkül. Nem szükség kérdeni, minő hatalom léptette ezeket erőbe, mert ön magokban hordják a' minden hatalmak' legellenállhatlanabbikát, a' *szükséget*; sem azt, mikor jöttek világra a' *törvények*, mert ugyan akkor léptek abba, mikor az emberfajok sorsukba, mellyet azoknak kelle intézniök; még kevésbbé, ha divatból kimennek-e, mert ezek feltételek, mellyek nélkül amaz emberfajok fenn nem állhatnának.

II. §. *Törvények, értelmi tekintetben.*

Mind azt, mit a' dolgok' természetével egyezőnek ítélünk, igaznak nevezzük; minthogy tehát a' törvény abból származik, a' törvény *igazság*.

Megfordítva az *igazság* is *törvény*; mert hogy' ne neveznök *törvénynek* azt, mihez az egyetem magát kezdettől fogva alkalmazta 's a' századok' végeig alkalmazni fogja? (Elvi *igazságról* akarunk itt azonban szólni 's nem történeti igazságokról, mellyek csak a' törvénynek egyes alkalmazási).

Szükség és igazság, erő és jog, im itt van minden, mi a' világ' kormányzására kívántatik.

Mit én mindenségben *törvénynek* nevezek, értelmileg veszi fel az *igazság*' nevét. Világosság characteré az *igazságnak*, miként szükség characteré a' *törvénynek*. Innen van, hogy szinte olly kevéssé állhatunk ellen a' világosságnak, mint a' szükségnek.

Tehát a' törvény két módon hat ránk. Úgy szól hozzánk mint igazság, vagy sürget, mint szükség. De erejében csak akkor mutatkozik, ha szavára süketek maradunk; előbb, mint sem kényszerítene, hí es fölszólít bennünket.

Köztünk 's a' törvény közt tehát közbenjáróként áll a' gondolkodás. Nyomd el a' gondolkodást, 's im vakon hajt a' szükség; ez az oklatanok' sorsa.

Méltán büszke az ember e' kiváltságra, mely őt minden teremtményeken fölül emeli, 's mellynek *szabadság* a' neve. Valóban szabad az ember, mert engedvén a' szükségnek, csak eszének engedelmeskedik. Csak a' tudatlanság szolgaság, de az ember *választ*, mert *különböztetni* tud; úgy hogy midőn törvényét megtartja, csak saját ösztönét követi, 's csak azt teszi, a' mit *akar*. Hallom, mint kiáltják némelly követelt philosophusok: „Azt gondolod, hogy magadra vagy hagyva? Akaratod semmiben sem szabad, mert mintegy ítélő tehetségedhez van lánczolja, mellynek magának sincs annyi hatalma, hogy az *igazságnak* ellen álljon. Így hát nem mindig az vezérel-e, ki az igazságot teremtette? Azért, hogy u'adat megvilágította, kevésbbé tüzte azt előtted ki? És mint Montaigne mondotta volna, akár kezednél, akár nyakadnál fogva vezet, mindig vezet“. Hiu ál okoskodások! Hát arra, hogy az ember szabad legyen, szükség hogy kalauz nélkül járjon 's szabály nélkül munkálkodjék? Ez oktalanság volna 's nem szabadság.

Milly bámulandó hatalma az igazságnak! Így az ember megtanulván abból saját törvényeit, úr lesz magán, 's más teremtmények' törvényeit fölfogván, felsőségi hatalomra jut azok fölött. Azonnal meg vannak ezek hódítva, mihelyt szükségéik' titkát kileste. Mint-hogy ő a' lények' törvényeit megismerheti, hasznára is fordíthatja a' természet' erőit; 's az anyag csak azért enged neki, mivel kitalálta; mert míg azt nem ismeri, ellene áll 's minden erőlködési ellen föllázad.

Azonban illy nemes elsőségek nincsenek ellensúly nélkül. Az állatok legalább nem lesznek rosszabbak, megmaradnak az eléjük szabott ösvényen: az ember attól gyakran eltávozik. Amazok engedik magokat sorsok által vonczoltatni; az ember ellenszegülhet a' magáénak. De épen mivel szabad, érdem rá nézve, hogy engedelmeskedik; 's mivel ismeri törvényeit, hibás, ha azokat áthágja, tehát az oktanokra nézve a' törvény csak szükség, az emberre nézve *kötelesség*;

maga alá veti 's kényszeríti az a' természetnek minden lényét, csak az ember az, kit *kötelez*.

És innen már a' hamis törvényeknek minden vesélyét át lehet látni; mert ezek nem ronthatnak el olly kötelességeket, mellyek olly magasról jönnek. Ellenkezik velök az igazság 's a' köz lelkiisméret visszataszítja őket; szégyenbe hozzák a' hatalmat, melly által kihirdettettek, mert ellene mindenfelől ellenállást támasztanak; 's ha a' jogot pótoló erő kevés ideig fenntarthatja is őket, legalább azon gyászos következményt szülik, hogy mind azokat, kik belőlök hasznot húznak, megvesztegetik, a' többieket pedig elnyomják.

III. §. *A' politicalai törvények csak a' természetiek' következményei.*

Úgy hiszem, megmutattam, hogy midőn isten a' világ' lényeit teremtette, egyszersmind teremtette mind azon igazságokat is, mellyek azok' természetéből erednek, vagy más szóval, hogy a' törvények, mellyek a' mindenséget igazgatják, szinte olly régiék, mint maga a' mindenség, 's vele egy öntetből származnak.

Ha e' pont kétség alá nem vonatik, ugy az is el lesz ismerve, hogy a' physical és erkölcsi rendet eredeti szükségek szabályozzák; de még ezzel nincs megengedve, hogy a' politicalai rendet is ugyan azon törvények igazgatják; mert a' teremtés csak egyes lényeket állított elő; a' társas lények, a' politicalai test nem abból veszik eredetöket, legalább nem közvetlenül. Mondhatni, hogy elébb voltak emberek, mint társaságok, 's hogy ezek nem ugyan azon időszaktól kezdődvén, nem mehetnének föl ugyan azon eredetű 's törvényeiket nem meríthetnék ugyan azon kútforrásból.

A' legközönségesebben elterjedt vélemény az, hogy a' polgári egyesülés tisztán emberi mív. És bár tekintsük ugy, mint vak történet', vagy erő', vagy egyezkedés' szüleményét, mindig azt következtethetjük, hogy az abból keletkezett törvények, ugyan azon okok által, mellyeknél fogva fölállítattak, azaz új

egyezkedés, új erőszak, vagy új történet által, ismét megváltozhatnak.

De ez állítmány, melly semmi állandót, semmi törvényt el nem fogad, következőleg melly a' népeket a' hatalom' ötleteinek 's a' hatalmat a' népek' részleteinek teszi ki, ez önkény' és pártütés' tanítmánya szint olly hamis mint káros. Ez csak egyenetlenséget szül 's nevendékit mindig ellenkező zászlók alá sorozza. Mennél több pártolót ad a' zsarnokságnak, annál több pártost szerez a' lázadásnak. Szolgák kiáltják ki, zendülők tanulják meg, azok fogadják el 's azok veszik divatba.

Azonban bár melly hibás e' tanítmány, lehetne azt még zabolázni, ha legalább azon hamis elvnek, mellyen alapul, nem erőltetnék következményeit. Mert ha megengednők is, hogy a' társasági rend csak történetes intézkedés, mi erővel bírna az, az örök törvények' eltörlésére? Feltéven, hogy az semmi kötelezést nem szülhet, azt kellene mondanunk, hogy nem is ronthat el semmi kötelezést. Egyébiránt ha a' társaságok merő egyezkedések volnának is, mindenkor méltányosság által kellene igazgattatniok; és ha bár a' politica emberi munka is, még is össze kell férnie az embernek adott parancsokkal.

De kell-e ennyi ok annak megmutatására, a' mi világos? Nem tagadhatlan-e, hogy a' társasági intézetek kénytelenek megállapodni az emberi nemre rótt szükségek előtt, következőleg, hogy e' szükségek azoknak ha nem szabályaik, legalább határaik? azaz, hogy a' kormány' elveinek össze kellene hangzanok a' természet' törvényeivel, ha szinte nem azokból származtak volna is?

Tehát mi föltételek alatt létezhet ez összehangzás? Minthogy a' teremtetett rendben a' törvények igazságok, szükség, hogy a' politicali rendben is hasonló characterrel birjanak, mert semmi sem egyezhetik állandóul igazsággal, csak az igazság. És ez elég annak megmutatására, hogy az ember nem szerzője a'

politikai törvényeknek, mert noha fölfedezi magát előtte az igazság, nem tőle származik az, 's nem munkájának szüleménye. Csak a' hiba az emberé, az igazság magasbról száll alá.

Mielőtt tehát a' végett, hogy a' társaságos rendnek képzelt alapokat és szabályokat adjunk, költéshez folyamodnánk; meg kellene vizsgálni, ha a' társaság' kormányozására nem elégségesek-e az emberi nemzetnek adott törvények; mert ha ezek elégségesek, nyilván van, hogy másokra nincs szükség. És miért nem volnának elégségesek? Az emberi elme véges, de a' törvény soha sem kurta. Minthogy e' törvény a' lények' természetéből ered, szükségképen minden föltételeit magában foglalja e' természetnek, melyet a' lények, bár mit tegyenek, soha le nem vethetnek. Az ember ma kétség kívül nagyon különbözik attól, mi kezdetben volt, de épen azért, mert valójánál fogva tökéletesbülhető lény, a' törvénynek, minden haladására ki kell terjeszkedni. Ez egy görbe vonal' kiegyenlítése, melly annál közönségesebb, mennél egyszerűbb, 's melly a' problémához teldott minden új adatra csallhatlan megfejtéssel felel. Csak ismerni kell 's a' kérdést feltenni tudni.

Különben ezzel ritkán törődtek a' publicisták. A' helyett hogy megkérdezték volna a' természetet, többnyire rendszerekbe merültek, 's utópiáik, e' csillámló elmejátékok, mellyeket, fájdalom! nagyon igazaknak vettek, nem egyszer hozának fontos következeteket az emberiségre.

Rousseau J. J. azt mondja: *A' társaságos rend szent jog, melly minden másoknak alapul szolgál. Azonban e' jog épen nem a' természetből származik; tehát egyezkedésekben alapul.* Ezen okoskodás, mint látható, egészen azon épül, hogy *a' társaságos rend nem a' természetből ered.* Ez az okfő; 's im belőle a' következtetés: *tehát e' rend egyezkedéseken épül.* Hogy a' következtetést megengedjük, igazolni kell az okfőt, mi itt annál szükségesebb, mivel ezen okfő az egyezkedési tanítmány' egyetlen gyámola, mert nagyon vilá-

gos, hogy ha az emberek természeti törvények' ereje által egyesültek 's maradnak társaságban, ezt nem egyezkedés' ereje tette, 's így a' politikai jogot nem valami szerződés' záradékiból, hanem az emberi természet' föltételeiből kell lehozni.

De megmutatja-e Rousseau, hogy *a' társaságos rend nem a' természetből származik?* Koránt sem, de még csak nem is próbálta azt. Olvassuk bár egész könyvét, nem mondom illy bizonyítást, de csak egy szót sem találunk abban e' végből. *Első, társaságokról* szóló fejezetében épen a' polgári társaság az, mellyet egészen elmellőz; 's mit a' családról mond, mellynek atyja uralkodó, de melly azonnal elszéled, mihelyt a' gyermekek nála nélkül ellehetnek, szükségből azt bizonyítaná inkább hogy a' polgári társaság épen nem családból ered, 's nem azt, hogy *nem a' természetből származik*, azaz, az emberi nemnek adott föltételekből, mellyekhez annak megmaradása 's boldogsága kötve van.

Egyébiránt e' szerződés, mellyre Rousseau a' társasági rendet alapítani akarja, ellenkezik-e a' természeti törvényekkel? Hiszen az semmi, már magában semmi, mint Bossuet mondja, minden részeire nézve csupa semmiségek' semmisége. Abból semmi jog, semmi kötelezés nem következhetik. A' világ' minden erkölcstanítóí, minden törvénytudóí így itélnének. Egyezik-e a' természeti törvényekkel? Tehát mindig a' természetből *jő azon szent jog, melly minden másoknak alapul szolgál*, mert nem szerződések teszik a' jogot, hanem a' jog ad a' szerződéseknek erőt és szentséget.

Többire Rousseau önmagát kárhoztatja e' szavakkal: *Noha a' szerződés' záradéki forma szerint talán soha sem fejeztettek ki, azok mindenütt egyenlők* (Cont. soc., chap 6.). Megismeri tehát, hogy azok függetlenül minden alkutól, minden népre nézve állanak, következőleg, hogy a' politikai jog egyedül az összetársasulásból jő. Ez épen annyi, mint ha velem azt mondávala: *Mióta társaság áll, állanak törvényei is.*

Minék tehát olly egyezkedésekhez folyamodni, mellyek soha sem voltak kimondva, sőt mellyekre soha szükség sem volt? Azért, mert sokkal könnyebb és sokkal rövidebb egy értekezést képzelni, mint a' természetet magyarázni, 's azért, mert ezt elmellőzvé, egy üres hézagot teremt magának az ember, mellyben semmi akadályt, semmi ellenállást nem érez, mellyet minden felé keresztül kasul összejárhatni 's melly minden képzeletinknek önkényt enged. Hobbes, ki legelső kapá fel e' szerződést, azt a' független hatalom' javára fordította; Löcke az alkotmányos monarchia', Rousseau pedig a' köztársaság' részére használta. Nincs mit választani; mert ha kormány' tárgyában nincs szükség, kiki csak saját izlését kérdezi meg 's azután, hogy választásának elsőséget szerezzen, viaskodni kell.

De ha a' természet' köréből ki kellene lépnünk, hogy political statusra juthassunk, ez maga azt mutatná, hogy az ember nincs társaságra teremtve. Ez azonban azon sületlenség, mellyben a' publicistáknak, kik a' társaságos rendet szerződésekre építették, meg kellett egyezniök. Valamennyin megengednek egy *természeti állapotot*, melly nem társaság, egy olly állapotot, mellyben az ember magát sehol föl nem találja, és olly kevésbé természetes, hogy tulajdon állításuk szerint az ember abban nem élhetett, hanem el kelle hagynia, hogy az emberi nem fennállhasson. (Cont. soc. chap. 6.). De ha szükség, hogy az ember társaságban éljen, hogyan nem érték föl észszel, hogy ez annak törvénye? Hogy' nem látták, hogy ha e' szükség ad lételt a' political társaságnak, ugyan ennek kell annak formát, feltételeket, szóval, szerkezetet adni? Mert nincs létel létezés-mód nélkül, és mihelyt a' társaságos rend szükséges, már nem lehet határozatlan.

Csak egy szót még. Ha sem azt meg nem mutatjátok, mikor, sem azt, kik kötötték e' szerződéseket, legalább meg kellene mutatnotok, hogy szükség volt azokat kötni 's úgy kötni, mint t. i. magyarázzátok.

Ha tehát e' szükség, melyre kénytelenek vagytok visszamenni, oka és zsinórmértéke azon szerződéseknek, melyekre a' társaságos rendet alapítjátok, mindig ez marad a' végső következés, mely a' társaságok' oka és zsinórmértéke. Ezen egyezkedés tehát, melyből olly nagy lármát üttök, haszontalan volt, mert nincs szükség magunkat arra kötelezni, mit elkerülnünk lehetetlen; ez sem erőt nem adhat a' szükségnek, sem szentséget a' törvényeknek, melyek természetünkől származnak, 's melyek legfőbb végzet által hárítottak ránk.

IV. §. *Semmi hatalom sincs a' törvény fölött.*

Bizonyosan nincs javára a' független hatalomnak, hogy az egyezkedési tanítmányt levertem. Ha hibát kell elfogadni, előbbre teszem azt, mely legalább igazság' színébe burkolózik; 's ha azon rosszak közt kellene választanom, melyeket e' két theoria okozhat, akadózás nélkül azokat választanám, melyek az embert szabadságának erkölcsi érzetére vezetvén, némi méltóságot hagynak neki; mert több gyógyszer van a' népek' eltévedése, mint lealacsonodása ellen. Gyorsabban rendre térnek a' fejetlenségből, mint fölemelkednek a' szolgaságból.

A' publicisták' nagyobb része azt mondja: Az a' felség, ki a' törvényt adja. Ennyiben megegyeznek. De némelyek azt állítják, a' fejedelem a' felség; nem, kiáltanak mások a' nép a' felség; 's im kész a' versenygés. Én bele elegyülök e' vitába 's azt mondom nekik: senki sem csinálja a' törvényt. Azon pillanatban, midőn annak szükséges voltát érezzük, már az létez is. Hatalma egyetemben terjed ki nemzetekre és királyokra, fejedelmekre és népekre; mind kénytelenek annak engedelmeskedni. A' fejedelem, király, felség, vagy akárhogy nevezitek, az, ki a' törvényt teljesíteti; ő csak legfőbb tisztviselő: 's ki becsülné fölebb a' zsarnoknevet e' fölséges czímnél?

Azt mondani, hogy a' törvények hatalomtól erednek, valóban annyi, mint tagadni, hogy vannak törvények; mert akárhogy határozzuk meg őket, vagy semmik, vagy azon föltételek, mellyek szerint a' hatalomnak kell gyakoroltatni, azon szabályok és korlátok, mellyek közé ennek kell szorulni. Ime az olyan hatalom igazán föltétetlen, melly semmi más föltételt nem ismer, mint mellyet magának ön-jó szántából adni akar; és ha csupán olly korláti és szabályi vannak, mellyeket magának tetszés szerint adhat, úgy voltaképen sem korláti, sem szabályi nincsenek. Az önkényű kénytelen illy álorczáskodásról lemondani.

Válaszszatok hát. Van-e, vagy nincs törvény?

Ha van, miután a' zsarnok arra, hogy törvényt teremtsen, tehetetlen, annak szükségképen a' polgári társaságból kell származni, nem ugyan e' társaság' akaratjából, mint némelylek állíták (mivel zsarnoki státusokban ezt nem igen kérdezik), hanem szükségéből, állandósága' föltételeiből, szóval azon szükségekből, mellyek természetéből folynak. De bár honnan jöjenek a' törvények, a' kormánynak kötelessége magát azokhoz alkalmazni, 's azok, kik magokat függetleneknek tartják, már épen ez által ellenkeznek a' törvényekkel és a' társaság' természetével.

Avvagy nincs törvény? tudnom kellene, mint fogjátok a' hatalmat törvényesíteni 's jogát arra, hogy annak engedelmeskedjünk, megmutatni. Törvények nélkül nincs sem jog, sem tartozás, sem erkölcsi kötelek; szóval, semmi kötelesség, mert ha volna, ez törvény lenne. Mind ezt elnyomván, mitek marad meg? az erő; csupán az erő határozhat el mindent. Kész tehát a' háború; 's a' zsarnoki kormányok' története elégé bizonyítja ezt; kész a' háboru a' fejedelem és alattvalók közt; mert a' háborui állapotot épen úgy látjuk kezdődni az erkölcsi és politicali rendben, mint a' feloszlást az anyagi rendben, mihelyt a' természet' törvényeinek hatását gondolatunkban felfüggesztjük.

Ezen túl a' zsarnokság' védőinek nem marad egyéb hátra, mint isteni jogra hivatkozni. Minden hatalom istentől jó, fogják mondani. E' pontban megegyezem: de mit nyertek ezzel, hát a' független hatalom nem lett sérthetetlen? Hát azon hatalom vagy erő, melly ezt felforgatja, nem hivatkozhatik szinte ez elvre, 's nem ismételteti magúra nézve, hogy minden hatalom istentől van? Azonban, hogy az utolsó győztes, zsarnoknak ne tekintessék, szükség, hogy a' letett fejdelem semmi joggal ne birt legyen; ha pedig ennek semmi joga nem volt, úgy annak sem lehet több, ki helyébe áll. Nem itt kell tehát keresni a' hatalom' törvényességét.

Hát hol van ez? Mingyárt megmondom, ha bár kitűzött tervemnek elibe vágok is, csak hogy ne vádoltassam, mint ha a' népek' hűségét megrendíteném 's fejetlenséget hirdetnék. Főltalálhatjuk a' hatalom' címeit, ha eredetére visszamegyünk. A' hatalom a' társasági szükségből eredt, 's nem félek, hogy ezt valaki tagadja, különben azt kellene állítania, hogy a' társaság nélküle ellehet: mi világos képtelenség. A' hatalom tehát szinte olly szent, mint a' törvény, mert szükséges mint a' törvény 's ennek szüleménye. Egészítő része 's mintegy tengelye az a' társaságos rendnek, mi az emberek közt legszentségesebb. De ismétlem, ha a' hatalom a' törvény ellen nyilatkozik, ha elnyomó és zsarnoki lesz, úgy a' törvény kárhoztatja, a' társaságos rend visszatolja azt. Ezentúl csak erő által uralkodik, és csak erő által szerez magának tekintetet.

Általán fogva, én nem hiszek a' független hatalomnak. Minden emberi dolognak van határa, 's itt a' zsarnokság sem szenved kivételt, melly határt ismerni nem akar, 's lehetetlen olly kormány, mellyben minden önkényű legyen. Azon törvény, mellyet én hirdetek, nem engedi magát eltöröltetni: lehet azt tagadni, ellene dacolni, fellázadni; de nem lehet alóla szabadulni, mert ez, *szükség*. Valamelly uralkodó kikiáltja, hogy mindenható, a' hízalgók ismétlik azt előtte; ki

ebben kételkedni merészel, megbüntetteti; de állítását maga sem hiheti; sok bal számolás fogja eszébe juttatni, hogy nem tehet mindent, a' mit akar; a' zsarnokságnak is vannak bajai és nyomorúságai, 's ha kívántatnék, szintugy találnék elegendő okot, hogy a' a' királyokat attól elidegenítsem, mint arra, hogy a' népek előtt felelmessé tegyem. Egyébiránt, meddig terjedne e' hatalom, ha olly független volna, mint állítatik? Addig, hogy sok rosszat, minden lehető rosszat tehetne: de valóban, csupán csak is ezt. Tehetetlen lenne a' jóra, mert csak a' törvény tarthatja fenn a' társaságos rendet, az eszközölheti az emberek' jólétét 's a' nemzetek' boldogságát.

Mi lesz hát a' törvényből, ha zsarnokság által száműzetik? Elkergetve a' trónról, a' nép közé elegyül, nevét eltitkolja, de erejét megtartja. Vallásban és szokásokban keres menedéket; és így azon bástyák közé, mellyek minden népnél, kivált a' rabiaknál leg-erősebbek 's legronthatatlanabbak, azaz, szokásaikba és hitökbe vonúlva, meghághatlan sorompókat emel a' zsarnok ellen. Mit nyert hát a' hatalom, miután a' törvényt le nem győzhette? Leronthatta vagy gyöngíthette legalább ellensúlyát? Nem, csak félre mozdította; általvitte az ulemák' mindig átokkal fegyverzett tanácsába, vagy egy olly vak csoportba, melly megvetett szokásait 's hitét gyújtó kanócczal 's fegyverrel boszúlja meg.

Tehát a' törvény megmarad. Így ha nem parancsoló hatalom is, legalább ellenállás, 's ha nem eszköz többé, akadály lesz. Igazán szólva, azért a' népek még nem sokkal szerencsésbnek, mert már ma a' törvény nem igen szolgáltat ki: noha mindig él, senki sem folyamodhatik hozzá; mindig a' törvény tartja fenn a' társaságot, az védi meg a' néptömegeket, de egyesek önkény ellen nem találnak ótalmat.

Olly durva tévedések vannak, hogy bár mint védelmezzük őket, csak ugyan oda jövünk, hogy azon módosítások által, mellyeket rajtok tenni kénytelení-

tetünk, magunk megvalljuk azokat. Így, kik azt mondják, hogy a' népek' kötelessége szenvedőleg engedelmeskedni, azt is állítják, hogy a' királyok' kötelessége törvényszolgáltatással uralkodni. De mi a' törvényszolgáltatás, hanemha társaságos és political életre alkalmazott igazság, azaz, a' nemzetek' és kormányok' törvénye? És mihelyt nekem valaki bebizonyítja, hogy mind a' fejedelmek, mind azok, kiket hatalmok' egy részével felruháztak, okvetetlenül, mindenkor és mindenütt igazságot fognak szolgáltatni, meg fogok abban is egyezni, hogy ezek' hatalmát korlátozni hasztalanság, 's a' népeknek kezességre semmi szükségök. De erre számolni oktalanság. Oktalanság tehát a' despotismust is magasztalni, és még rosszabb neki utat nyitni.

France littéraire, 1833, IV.

JAKAB ISTVÁN,
m. tud. társ. I. tag.

A' SZELLEMI ÉS ERKÖLCSI POLGÁRISODÁS' ALAPOTJA AZ ÉJSZAKAMERIKAI EGYESÜLT-ORSZÁGOKBAN.

Azon nagy történetek között, melyek félszázad óta a' művelt világ' figyelmét magokra vonták, talán egy sincsen érdekesebb és nevezetesebb, mint az éjszaki Egyesült-Országok' sebes kifejlődése. Népeességök 1770-ben legfelebb másfél millió; 1789ben 3 m.; 1794ben 3 m. 929,226; 1800ban 5,319,782; 1810ben 7,320,903; 1820ban 9,654,415, végre 1830ban: 12,858,154 lélek. A' francia forradalom' elején kereskedésök csekély volt, political befolyások semmi.

Negyven év' lefolyta alatt az Unio' népe négyannyira nőtt. Kereskedése olly terjedelmes, mint bármelyik leggazdagabb és legvirágzóbb europai nemzeté. Zászlója minden tengereken lobog, 's Kantonban és